

GUIA D'HISTÒRIA LOCAL: LA CONCA DE BARBERÀ

Aquesta és la tercera entrega de la Guia d'història local que des de fa uns mesos intenta recollir un inventari sintètic i útil de tots aquells centres –els seus fons i activitats– relacionats amb la història local. En aquesta ocasió, presentem la Guia de la Conca de Barberà, realitzada amb la col·laboració d'Andreu Mayayo i Esther Fuster.

ARXIU MUNICIPAL DE STA. COLOMA DE QUERALT

1. Fitxa tècnica

Nom: Arxiu Municipal de Sta. Coloma de Queralt

Adreça: Plaça Major

Població: Santa Coloma de Queralt

Telèfon: (977) 88 00 88

Horari: el de les oficines de l'Ajuntament

Any de fundació: una primera ordenació l'any 1986

Característiques de l'edifici: esgolta de l'Ajuntament

2. Fons

Documentació municipal des de 1857-1960, consistent en censos, padrons, registres, etc.

ARXIU PARROQUIAL DE STA. COLOMA DE QUERALT

1. Fitxa tècnica

Nom: Arxiu Parroquial de Sta. Coloma de Queralt

Adreça: Rectoria

Població: Sta. Coloma de Queralt

Telèfon: (977) 88 00 07

Director: el rector

Conservador o personal especialitzat:

Any de fundació:

Característiques de l'edifici: l'esgolta de la rectoria

2. Fons

Llibres de baptisme des de 1525; de matrimonis des de 1565; d'òbits des de 1428; d'albats des de 1594 fins a 1851; confirmacions des de 1721 fins a 1979; censos des de 1417; capbreus de 1396; processos, correspondència, llibres de comptes, causes pies; aniversaris des de 1388, visites pastorals i 100 pergamins des de 1296 fins a 1804.

ARXIU MUNICIPAL DE SARRAL

1. Fitxa tècnica

Nom: Arxiu Municipal de Sarral

Adreça: Plaça de l'Església, 1

Població: Sarral

Telèfon: 89 00 10

Horari: de 9 a 14 hores

Serveis: fotocòpies

Director: Damià Amorós Rosanes

Any de fundació: documentació més antiga: 1800

Característiques de l'edifici: Ajuntament.

2. Fons

Documentació municipal i d'altres entitats de la vila, ja desaparegudes, i un bon arxiu fotogràfic local.

3. Activitats

Col·laboració amb l'Arxiu Històric Comarcal de Montblanc, Centres d'Estudi i revistes de caire local.

ARXIU GALO

1. Fitxa tècnica

Nom: Arxiu Galo

Adreça: Raval de Cervera, 26, 2n.

Població: Sta. Coloma de Queralt

Telèfon: (977) 88 05 38

Horari: a convenir

Serveis: (fotocòpies) a convenir

Conservador o personal especialitzat:

Salvador Palau Rafecas «El Galo»

Any de fundació: 1979

Característiques de l'edifici: domicili propi (petit despatx)

2. Fons

L'Arxiu Galo té un fons exhaustiu de tot el que s'ha imprès de la vida de Sta. Coloma de Queralt: programes de cinema, diaris, memòries de l'Ajuntament, ordenances municipals, documentació sobre personatges colomins, programes festius, bibliografia completa sobre Sta. Coloma, documentació sobre uns 300 molins fariners, d'unes 400 masies amb dependència al mercat, i sobre les ermites o torres de vigilància de la zona, i 1.200 fotografies antigues i modernes, audio-visuals, etc.

BIBLIOTECA MOSSÈN RAMON MUNTANYOLA

1. Fitxa tècnica

Nom: Biblioteca Mossèn Ramon Muntanyola

Adreça: Plaça de Montserrat Canals, s/n

Població: l'Espluga de Francolí

Telèfon: (977) 87 03 59

Horari: feiners: de 17 a 20.30, dissabtes: de 10 a 13

Serveis: de préstec i lectura

Nombre de volums: 18.577

Bibliotecari o personal especialitzat: bibliotecària

Any de fundació: 1965

Característiques de l'edifici: una sala degudament ambientada, amb capacitat per a 35 lectors

Institució o societat a la qual es troba vinculat: Casal de l'Espluga

2. Fons

A més dels temes següents: Filosofia, Religió, Teologia, Ciències Socials, Ciències Exactes i Naturals, Ciències Aplicades, Belles Arts, Esports, Jocs, Filolo-

gia, Literatura, Geografia, Biografia, Història, la biblioteca Mossèn Ramon Muntanyola compta també amb les publicacions de la vila: *El Francolí* i els volums Arrels I, Arrels II i Arrels IV (els volums III, V i VI estan a punt d'editar-se).

3. Activitats

La biblioteca és un lloc on també fan classes de català per a adults, fan xerrades, reunions, etc.

És també lloc de reunió de la redacció d'*El Francolí*, el Centre d'Estudis Locals, etc., i de qualsevol secció cultural de què el casal disposa.

CENTRE D'ESTUDIS LOCALS DEL CASAL DE L'ESPLUGA

1. Fitxa tècnica

Nom: Centre d'Estudis Locals del Casal de l'Espluga

Adreça: Plaça de Montserrat Canals, s/n

Població: l'Espluga de Francolí

Telèfon: (977) 87 03 59

President: Antoni Carreras Casanovas

Afiliats/subscriptors: uns vint estudiosos

Entitats vinculades: Casal de l'Espluga

Any de fundació: 1983

2. Activitats

El Centre d'Estudis Locals realitza una sèrie d'activitats de recerca que es van publicant periòdicament.

3. Publicacions

Les publicacions que ha realitzat fins ara el Centre d'Estudis són les següents: Arrels I, Arrels II i Arrels IV (estan a punt de publicar-se els volums III, V i VI).

Una altra de les publicacions que pertany al Casal de l'Espluga és l'edició de la revista mensual *El Francolí*, en la qual col·labora algun membre del Centre d'Estudis Locals.

CENTRE D'ESTUDIS DE LA CONCA DE BARBERÀ

1. Fitxa tècnica

Nom: Centre d'Estudis de la Conca de Barberà

Adreça: Josa, 4-6. Apartat 37.

Població: Montblanc

Telèfon: (977) 86 03 49

Director: Maties Solé Maseres

Subscriptors: 300 aproximadament

Seccions internes: cap

Entitats vinculades: el Centre forma part de l'Associació del Museu-Arxiu de Montblanc i Comarca

Any de fundació: 1978

2. Activitats

Les pròpies d'un centre d'estudis d'àmbit comarcal: cicles de conferències, jornades, exposicions, taules rodones, assessorament científic a qualsevol entitat que el sol·liciti, la divulgació dels estudis de temàtica comarcal i tota mena d'activitats que dugui a un millor coneixement de la nostra realitat històrica i cultural, etc.

3. Publicacions

– *Monografies*, d'aparició periòdica. S'han publicat 2 números: «Bibliografia Històrico-Geogràfica de la Conca de Barberà (Aportacions per a una Bibliografia Comarcal)», de M. Àngels Alió i Rosa Almuzara (Montblanc, 1983), i «La Conca de Barberà 1890-1939: De la crisi agrària a la guerra civil», d'Andreu Mayayo Artal (Montblanc, 1986).
– Revista anual: *Aplecs de Treballs*, de la qual han aparegut vuit números.
– En curs: Monografia sobre les muntanyes de Prades i «Aplecs de Treballs», núm. 9.

MUSEU COMARCAL DE LA CONCA DE BARBERÀ

1. Fitxa tècnica

Nom: Museu Comarcal de la Conca de Barberà. Secció d'Història i Etnografia

Adreça: Josa, 4-6

Població: Montblanc

Telèfon: (977) 86 03 49

Horari: tancat per obres de remodelatge

Serveis: Biblioteca: actualment tancada per obres de remodelatge. Sala d'Actes: en funcionament per a conferències, concerts, projeccions de vídeos i diapositives

Director: Maties Solé Maseres

Conservador: no hi ha personal fix ni contractat, tant tècnic com administratiu

Any de fundació: setembre de 1958

(Associació del Museu-Arxiu de Montblanc i Comarca). Octubre de 1982 (Conveni: Associació del Museu-Arxiu de Montblanc i Comarca, Generalitat de Catalunya-Servei de Museus i Ajuntament de Montblanc).

Característiques de l'edifici: situat dins del clos emmurallat i al redós de l'església de Santa Maria, l'edifici actual és el resultat de successives construccions, la primera de les quals possiblement es remunta al segle XII (Escrivanies Reials), adaptada posteriorment al segle XVIII com a típica casa de menestral (Casal dels Josa). A partir de la seva adequació com a edifici museístic, s'hi han fet considerables reformes i restauracions i, finalment, l'any 1982, és declarat Monument Històric-Artístic.

Institució i/o societat a la qual es troba vinculat: Associació del Museu-Arxiu de Montblanc i Comarca

2. Fons

El Museu disposa d'un ric i variat fons de material tant arqueològic com etnogràfic. Del primer, cal destacar les peces obtingudes de treballs i excavacions dels principals jaciments de la comarca, datats aproximadament entre l'epipaleolític i el ferro-ibèric i època medieval. Del segon grup, remarcarem les col·leccions senceres d'eines, màquines i productes referits als principals oficis desenvolupats a la Conca des del segle XVIII: boter, carreter, baster, ferrer, picapedrer, espartenyer, paperer..., a part d'una important col·lecció d'eines i estris del camp, relacionats amb les principals tasques agrícoles: la vinya, el vi, l'horta... Actualment es treballa en la documentació i restauració del material arqueològic, tasca que va aparellada amb el projecte museogràfic, que inclourà un nou discurs expositiu, acompanyat de vídeos i material lúdico-didàctic, adreçat a tot tipus de públic.

3. Activitats

El Museu Comarcal ha obtingut pràcticament des de la seva creació una extraordinària vitalitat cultural, manifestada en multitud d'actes: conferències, concerts, exposicions, congressos i seminaris. Malgrat que des del seu tancament provisional el Museu ha minvat una mica les seves propostes culturals, cal no oblidar que l'Associació compta amb diverses seccions amb plena dinàmica (Centre d'Estudis,

Grup Sardanista, Secció d'Arqueologia, Grup de Ciències Naturals) que revitalitzen aquesta panoràmica. El Museu, per la seva banda, participa en l'organització i és la seu de la Biennal d'Art de Montblanc, que des de 1953 s'ha celebrat a la Vila Ducal.

SECCIONS MONOGRÀFIQUES DEL MUSEU

El Museu Comarcal de la Conca de Barberà neix com a tal l'octubre de 1982, quan se signa el conveni entre la Generalitat de Catalunya (Servei de Museus), l'Ajuntament de Montblanc i l'Associació del Museu-Arxiu de Montblanc i Comarca i queda integrat a la Xarxa de Museus Comarcals de Catalunya. A partir d'aquest moment, es comença a treballar en un projecte d'abast comarcal que aglutinarà en un tot museístic una sèrie de seccions monogràfiques, les quals aplegaran els principals aspectes històrics, tecnològics i naturals de la Conca de Barberà. A grans trets, les «antenes» o museus locals són els següents:

Secció Monogràfica de Ciències Naturals (Presó Nova, Montblanc).

Destinada a reunir les col·leccions de geologia, zoologia i botànica, representatives de l'entorn natural de la comarca, especialment el de la serrallada de Prades, potencialment en perill a causa dels múltiples incendis forestals i de l'explotació indiscriminada del sòl i del subsòl. Actualment, es treballa en el projecte arquitectònic de restauració i habilitació de l'edifici.

Seu central: Història i Etnografia (Casal dels Josa, Montblanc).

L'antiga seu del Museu-Arxiu va sofrir des de la seva fundació una reinstal·lació museogràfica important l'any 1978 i ha estat tancat des del setembre de 1986 per obres de remodelatge i condicionament. L'edifici previst com a centre coordinador de les seccions del Museu Comarcal té bona part de la seva superfície esmerçada a l'exposició del seu fons, juntament amb altres dependències dedicades a administració, magatzem, taller de restauració, locals de les seccions de l'Associació (Grup Sardanista, Centre d'Estudis), biblioteca especialitzada en temes comarcals, sala d'Actes apta per oferir petits recitals, concerts i conferències, sala d'exposicions temporal i l'última

planta dedicada a l'habitatge familiar del conserge.

Secció Monogràfica del Vidre (Vimbodí).

Es tracta d'una antiga casa de pagès bastida de forma singular, que ha estat reordenada arquitectònicament per albergar-hi un discurs museogràfic centrat en el vidre i la seva fabricació. Aquesta indústria, molt important a la vila des de principi de segle, es veurà perpetuada al Museu per la instal·lació d'un petit forn, on es fabricaran artesanalment peces de vidre destinades a la seva venda. També hi ha previstos una sala d'actes per a projeccions de vídeo i conferències a la planta baixa i un magatzem al segon pis.

Secció Monogràfica dels Molins Fariners (Molins de la Vila, Montblanc).

Un antic i bell molí medieval situat entre els rius Francolí i Anguera ha estat recuperat de l'oblit per mostrar de manera didàctica el funcionament d'un molí fariner. Pendent encara de les obres de restauració i lògicament del projecte museogràfic, aquesta secció, un cop estigui en marxa, contribuirà a la difusió del coneixement directe de la indústria hidràulica, de tanta importància a la comarca juntament amb la dels molins paperers.

Secció Monogràfica del Cooperativisme Agrari («La Societat», Barberà de la Conca).

Aquesta branca del Museu Comarcal és avui la més desvertebrada del projecte original, pendent com està encara de les obres de restauració de l'edifici.

La Societat de Treballadors Agrícoles de Barberà de la Conca per la llavor que donà lloc al fet cooperativista del segle XIX, en crear-se com a societat agrícola l'any 1874 i ser la pionera a elaborar vi en comú per primera vegada en tot l'Estat Espanyol. Aquest esdeveniment històric condicionà tot un seguit d'aspectes particulars en la vida de la comarca (socials, polítics, econòmics i fins i tot artístics), que esclataren en el ressorgiment agrari de principi de segle i en la construcció dels cellers cooperatius (les «Catedrals del vi»), obres capdals de l'arquitectura noucentista.

Museu d'Art (Església de Sant Marçal, Montblanc).

Frederic Marès, l'any 1979, donà a la vida de Montblanc una important col·

lecció de pintura i escultura de procedència diversa que comprèn els períodes medieval, modern i contemporani (fins al segle XIX) i que està dipositada a l'església de Sant Marçal. Actualment és l'única entitat museística montblanquina que pot visitar-se i és gestionada directament per un Patronat.

ASSOCIACIÓ DEL MUSEU-ARXIU DE MONTBLANC

1. Fitxa tècnica

Nom: Associació del Museu-Arxiu de Montblanc

Adreça: Josa, 4-6

Població: Montblanc

Telèfon: (977) 86 03 49

President: Carles Andreu Abelló

Any de fundació: setembre de 1958

Característiques de l'edifici: Casal dels Josa (ja ressenyat en parlar del Museu Comarcal de la Conca de Barberà)

2. Fons

L'Associació és la propietària i titular de les col·leccions donades al Museu Comarcal (a part de les peces que, lògicament, hi resten en qualitat de dipòsit); de l'edifici on s'allotja el Museu Comarcal, declarat Monument Històric-Artístic l'any 1982, i de l'immoble dels «Molins de la Vila» (1985), on s'ubicarà la futura Secció Monogràfica dels Molins Fariners.

3. Activitats

Com a entitat cultural, els seus estatus expressen ben clarament l'objecte i les finalitats de l'Associació: investigació, divulgació, defensa i protecció del patrimoni històric i artístic de la comarca i desenvolupament i mecenatge de les manifestacions científiques, literàries i artístiques que sorgeixen dins l'àmbit comarcal. Podem dir que és una de les poques entitats que,

amb una forta vocació comarcal, ha reeixit des de la seva fundació, malgrat les dificultats econòmiques i polítiques, només gràcies a l'entusiasme dels seus socis.

MUSEU DE LA VIDA RURAL DE L'ESPLUGA DE FRANCOLÍ

1. Fitxa tècnica

Nom: Museu de la Vida Rural de l'Espluga de Francolí

Adreça: Canós, 16

Població: l'Espluga de Francolí

Telèfon: (977) 87 05 76

Horari: d'11 a 14 i de 16 a 19 hores

Serveis: fotografia i restauració

Director: Lluís Carulla Canals

Conservador o personal especialitzat: Ramon Rosich Trullols

Any de fundació: 1988

Característiques de l'edifici: edifici del segle XVIII, totalment restaurat i ampliat

Institució i/o societat a la qual es troba vinculat: Fundació Jaume I, carrer d'Aribau, 185, 3r. 08021 Barcelona

2. Fons

a) COL·LECCIONS:

Sala Traité: Col·lecció de figures i conjunts de terra cuita, de l'escultor olotí Josep Traité.

Col·lecció de 6 diorames de la casa pairal catalana.

Col·lecció de 50 pessebres catalans.

Col·lecció de dibuixos de Cornet.

Conjunt de murals que il·lustren didàcticament els temes exposats, del pintor Llucià Navarro.

b) EXPOSICIÓ: Eines i objectes etnogràfics, distribuïts en els temes següents: la pagesia, la llar, oficis tradicionals, i una sala monogràfica al Museu Local de la Vila.

c) DEPENDÈNCIES:

Ocupa quatre plantes i una secció annexa.

El magatzem de reserva està ubicat en un segon edifici.

Totes les peces hi són classificades i consultables.

Dins del mateix edifici del Museu hi ha ubicat el taller de restauració, el laboratori fotogràfic i una saleta d'audiovisuals amb vídeo, televisió i projector de diapositives.

d) CATALOGACIÓ:

Totes les peces (unes 3.200) estan

inventariades, numerades, fotografades i fitxades.

e) Videoteca de treballs i costums tradicionals, en formació.

3. Activitats

El Museu de la Vida Rural de l'Espluga de Francolí es troba encara en període de rodatge.

La visita és gratuïta. Consultant prèviament per telèfon, es programen visites d'escoles i grups, per atendre els quals s'estan preparant prospectes explicatives.

Col·labora en les diverses activitats culturals del Casal de l'Espluga de Francolí i del Centre d'Estudis Locals.

ALTRES CENTRES

- Arxiu Històric de Montblanc (Raval de Sta. Anna, 12, 43400 Montblanc).

- Arxiu Parroquial de Montblanc (Pl. de l'Església de Sta. Maria, 43400 Montblanc).

- Museu Frederic Marès (Antic Hospital de Sant Marçal, Muralla Elionor d'Urgell, 43400 Montblanc).

- Arxiu del Convent (Convent de la Serra, 43400 Montblanc).

- Arxiu Particular de Cal Bepo, Arxiu Històric Comarcal (Raval de Sta. Anna, 12, 43400 Montblanc).

- Arxiu Parroquial de l'Espluga de Francolí (43440 l'Espluga de Francolí).

- Arxiu Municipal de l'Espluga de Francolí (Pl. de la Vila, 1, 43400 l'Espluga de Francolí).

- Museu i Arxiu del Monestir de Poblet (Monestir de Poblet, 43430 Vimbodí).

- Arxiu Josep Tarradellas (Monestir de Poblet, 43430 Vimbodí).

- Arxiu de la Societat de Treballadors Agrícoles de Barberà de la Conca (Pl. de la Germandat, 20, 43422 Barberà de la Conca).

- Col·lecció Etnogràfica de Cal Poblet (42423 Pira).

- Col·lecció Particular Etnogràfica de Rocafort de Queralt sobre la Indústria del Safrà (Av. de la Conca, 15, 43426 Rocafort de Queralt).

- Col·lecció Etnogràfica Municipal (Pl. de l'Església, s/n, 43427 Conesa).

- Centre d'Estudis Solivellencs (Prim, 4, 43412 Solivella).

- Arxiu Històric de Vilaverd (Raval de Sta. Anna, 12, 43400 Montblanc).

- Arxiu Parroquial de Savallà del Comtat i de Segura.

- Arxiu Parroquial d'Aguiló.